

ציוני בנשמה

עו"ד עוז חיים עזב את עולם
המשפט כדי לעמוד בראש
המועצה הציונית בישראל
■ המטרה העיקרית:
להחזיר אותנו לעצמנו

טליה לוין, עמ' 67

טליה לוין

ב'מים שבהם השסעים החברתיים מאיימים להפוך למלחמת אחים של ממש, עו"ד עוז חיים בחר לעזוב קריירה מצליחה ולצאת למסע חרש, המבקש להשיב את תחושת ה"ביחד" לחברה הישראלית. זה ארבע שנים שחיים עומד בראש המועצה הציונית בישראל, הזרוע המרכזית של ההסתדרות הציונית העולמית בארץ, ומוביל מתוכה יוזמות שמטרתן לחבר בין אנשים, קהילות וזרמים שונים. חיים, יליד באר שבע המתגורר כיום ברמת גן, היה כאמור עד לפני ארבע שנים עורך דין בעל משרד מצליח. "הייתי לא רע כזה בכלל", הוא מחייך, "אבל בערה פנימית לא נתנה לי מנוח. הסתכלתי על הילדים שלי ורציתי לייצר עבורם חברה טובה יותר, חברה מאמינה. אז סגרתי את משרד עורכי הדין אחרי 16 שנה, ופתחתי פרק חרש בתור מנכ"ל המועצה הציונית בישראל. זה היה מסע לא פשוט, אבל אני מאוד גאה בו".

נקודות חיבור

המילה "ציונות" נשמעת לרבים מיושנת או שייכת לספרי ההיסטוריה, אך בעיני חיים היא רלוונטית מתמיד. "היו אנשים שהרגישו ניכור", הוא מודה. "חילונים, אנשים שרואים את עצמם אזרחי העולם הגדול. אבל שני אירועים חידדו את מקום הציונות מחדש: הרפורמה המשפטית, שגרמה לרבים להרגיש שהסודות הציוניים מתערערים; ו-7 באוקטובר, שהזכיר לכולנו בארץ ובתפוצות שאנחנו חוליה בשרשרת. ציונות בעיניי היא לא סיסמה, אלא תודעה: ההבנה שאתה חלק מדורות קודמים, ושיש לך אחריות להעביר את המקל הלאה".

מה בעצם עושה המועצה הציונית בשטח?

"המועצה הציונית קיימת כבר עשרות שנים, והיא חלק מהשרשרת - מהרצל ועד היום. עיקר העיסוק שלנו הוא בחברה הישראלית: פיתוח מנהיגות צעירה, עידוד מעורבות חברתית וחיוזוק תחושת השייכות והאיוון החברתי. אנחנו פועלים עם נוער, סטודנטים, צעירים ועם החברה הדרונית. הרעיון המרכזי הוא לאחר, ליצור חוויה ישראלית משותפת". אחד המסרים המרכזיים שחיים מבקש להטמיע הוא הצורך לעבור משיח מפלג לשפה של חוויות משותפות. "אנחנו חיים בתקופה של קיטוב, של קרעים עמוקים", הוא אומר בעצב. "אבל הדרך לאחר לא עוברת בעוד סיסמאות, אלא ביצירת חוויות משחברות בין אנשים. אחד האתגרים הגדולים הוא למצוא נקודות חיבור. לכן החלטתי למתג את המועצה בתור מי שיוצרת 'חוויה ישראלית משותפת'. לא בהטפות, אלא בחוויות אמיתיות. למשל חידון הציונות הארצי, שבו ילד מרחובות עונה על אותן שאלות כמו ילד מאלקנה או מקצרין. זה מזכיר לכולנו שיש יותר מה שמחבר מאשר מה שמפריד".

תן עוד דוגמאות.

"קיימנו יוזמה בשם 'אות גיבורי החברה', שהתחילה בתור 'אות גיבורי העורף'. רצינו להוקיר אזרחים שקמים ועושים מעשה, ולא מחכים שמישהו אחר יטפל במה שצריך. בשנים האחרונות הענקנו את האות לעומר אדם, ללהקת התקווה 6, לחנוך דאום, ללוריינה ח'טיב, שהקימה מערך הסברה בערבית, ולעוד רבים. זה נוגע לאנשים שמגלמים מנהיגות אזרחית אמיתית".

דיברת על צעירים. למה דווקא שם אתם מתמקדים?

"הבנו שיש אוכלוסייה אחת שמקבלת פחות

תערוכת "חיבוק אחרון". "להוציא את הכאב אל המרחב הציבורי"

"אנשים מחפשים קהילה. זה צורך אמיתי, לא טרנד"

לפני ארבע שנים עזב עו"ד עוז חיים את עולם המשפט כדי לעסוק במה שבער בליבו - מצב החברה הישראלית ■ מאז הוא עומד בראש המועצה הציונית בישראל ומנסה לחזק בקרב הישראלים את תחושות השייכות ושותפות הגורל, נאבק בתופעת ההגירה מישראל ומכוון את הדור הבא לערכים של שליחות ונתינה: "כשלוקחים אחריות, אפשר להתמודד גם עם משברים"

תשומת לב - צעירים בני 25-40, אלה שבונים קריירה, משפחה ויוצאים ללימודים. היום אנחנו עובדים עם מעל 60 קהילות צעירים משימתיות ברחבי הארץ, בעיקר בפריפריה. זה מרגש מאוד לראות חבורה של צעירים, שמחציתם בני המקום, לוקחים אחריות על העיר שלהם ומחזקים את החוסן החברתי. מישהי מקריית שמונה אמרה לי: 'אני גרה פה 15 שנה, אבל רק כשהצטרפתי לקהילה הרגשתי בבית'".

זה גם מונע הגירה שלילית? "בהחלט. בגליל ובנגב יש ירידה מתמדת של צעירים. הקהילות האלה מחזירות שייכות והופכות את הערים ל'קיבוץ אורבני'. ראינו את זה במיוחד במלחמה - מי שהיה חלק מקהילה, תהליך השיקום שלו היה מהיר וחזק יותר".

נשמע שאתה מתאר פה את תום עידן האינדיבידואליזם.

"אני חושב שכן. אנשים מחפשים קהילה. זה צורך אמיתי, לא טרנד. והציונות החרשה מבחינתי היא בדיוק זה: אחריות הדדית ועשייה משותפת - לא רק סיסמאות".

צלחת קולקטיבית

מבין היוזמות של המועצה הציונית, תערוכת "חיבוק אחרון", שספק אם מישהו בישראל לא נתקל בה בשנה החולפת, הפכה לסמל של הדרך שבה זיכרון אישי הופך לכלי של חיבור לאומי ובינלאומי. מדובר בפרויקט צילום של הצלמת יפעת פאר, שבו מוצגות 24 אימהות שאיבדו את ילדיהן במתקפת 7 באוקטובר ובמלחמת חרבות ברזל. כל אם מצולמת כשהיא משחזרת את החיבוק האחרון - רגע אינטימי שהפך לצלקת קולקטיבית. "היה לי ברור שאנחנו חייבים להוציא את הכאב אל המרחב הציבורי, לא להשאיר אותו

חיים. "אנשים יבינו שהשליחות נמצאת בידיים שלהם"

"אנחנו רוצים להראות שגם בתוך הקונפליקטים והמתחים אפשר ליצור דיאלוג ואפשר ליצור שותפות - זה לא על פי הצבעים או הדתות, אלא על פי המעשים"

המשך ישיר של שרשרת השליחים מהסכים והסכנות שלנו - שהקימו כאן מדינה יש מאין ועד אלינו. זו לא נוסטלגיה, זו שליחות חיה."

מחברים למדינה

בראייה קדימה, החזון של המועצה הציונית לא מסתכם בפעילות היומיומית או ביוזמות הקיימות, אלא מחובר לעיקרון רחב יותר של חוסן קהילתי ואחריות אישית חברתית. כשאני שואלת אותו איך הוא רואה את החברה הישראלית בעוד חמש שנים מהיום, חיים מצייר תמונה של חברה בריאה יותר, שבה התלות במוסדות המדינה פוחתת וההובלה עוברת לאזרחים עצמם.

"אני חושב שנראה את האנשים מלמטה לוקחים אחריות", הוא אומר. "הם כבר לא יגידו 'זה תפקיד המדינה', אלא יבינו שהשליחות בידיים שלהם. הכוונה כאן היא ליצור דור של צעירים ומבוגרים שמחברים למקום שלהם, למקור שלהם, ומוכנים לפעול למען הקהילה בלי לחכות להנחיות חיצוניות. במונחים פרקטיים המשמעות היא העצמת הקהילות והרחבת החממות החברתיות, שבהן צעירים לומדים להוביל פרויקטים חינוכיים, תרבותיים וחברתיים בעצמם. כל פרויקט כזה, כל יוזמה של צעיר שמתחבר לאחר ומוכיל שינוי, היא דוגמה לאופן שבו החברה יכולה לפעול בצורה עצמאית ומאורגנת."

חזון זה מתכתב עם התפיסה של המועצה שלפיה כוחו של הציבור הוא כוחם של המוסדות, ולא להפך. במקום להסתמך על המדינה בלבד, עמותות, קהילות ומכינות נוער פועלות בתור זרועות חזקות של שינוי, שמעצמות את הצעירים ומעניקות להם את הכלים להיות מנהיגים בתוך הקהילה שלהם ובחברה הישראלית בכלל. "זה לא עניין של אידיאולוגיה, אלא של מציאות. כשהדור הצעיר לוקח אחריות, אנחנו יוצרים חברה שמסוגלת להתמודד עם משברים, לחזק את הקשר בין הקהילות ולהבטיח שמירה על ערכים ציוניים וחברתיים גם בעשורים הבאים".

לבין צעירים יהודים, חילוניים ורתיים כאחד. "הרעיון הוא פשוט אך חזק", מסביר חיים. "אנחנו רוצים להראות שגם בתוך הקונפליקטים והמתחים אפשר ליצור דיאלוג ואפשר ליצור שותפות - זה לא על פי הצבעים או הדתות, אלא על פי המעשים."

הפרויקטים כוללים סמינרים משותפים, ימי חוויות ומנהיגות, וגם יוזמות קהילתיות שבהן הצעירים הדרוזים והיהודים עובדים יחד, למשל בסיוע לקשישים, בשיפוץ בתי ספר, בהקמת מרכזי נוער ובהובלת פעילויות תרבותיות.

במקביל המועצה הציונית משקיעה במכינת עמי חי, שמטרתה להכשיר בני נוער וצעירים למנהיגות אזרחית ולמעורבות חברתית. "המכינה היא סוג של חממה למנהיגים צעירים. שם הם לומדים לא רק את ההיסטוריה והערכים הציוניים, אלא גם את היכולת להתמודד עם מצבי חירום, לקחת אחריות ולפעול בקהילה שלהם."

במסגרת המכינה הצעירים משתתפים בפרויקטים שמחברים אותם לעשייה ממשית בשטח: ארגון אירועים קהילתיים, יזמות חברתית, פעילויות חינוכיות עם נוער בסיכון וגם תמיכה באוכלוסיות בפריפריה. "אנחנו מנסים להקנות להם תחושת שליחות", הוא מוסיף, "כדי שהם יבינו שהם חלק משרשרת גדולה יותר, שיש להם כוח להשפיע ולבנות חוסן קהילתי אמיתי. הצעירים שלנו לומדים להכיר ולהבין תרבויות שונות ולפתח אמפתיה ויכולת לעבוד יחד, וזה יוצר בסיס חזק לשלום ולשיתוף פעולה בעתיד."

השותפות הזו גם נושאת משמעות בתקופה מורכבת כמו עכשיו. "בימים של משבר, כשיש פינוי אוכלוסייה או חוסר ודאות ביטחונית, אנחנו רואים את הערך של החוסן הזה. צעירים שחוו קושי ויודעים לעבוד בצוות עם אנשים מרקע אחר - הם אלה שמחזיקים את הקהילות שלנו, שמחזירים אמון ומקנים תחושת בית".

איך אתה מגדיר ציונות?
"עבורי ציונות היא לא מילה גבוהה, אלא משהו יומיומי. ללכת לבקר קשיש, להקים יוזמה מקומית, לקחת אחריות על החברה. זה

היא לא רק כותרות ומספרים. יש פה בני אדם, משפחות, אהבה שנגרעה."

התערוכה גם נושאת מסר של פעולה ותקווה: לצד הזיכרון והכאב האמהות עצמן מתעקשות לקרוא לחיים, לאור, לאהבה. "הן נשים חזקות מאוד. הן אומרות: 'אנחנו לא כאן רק כדי לבכות, אלא כדי לקרוא לעולם להתעורר, כדי שלא יהיו עוד חיבוקים אחרונים'. במובן זה, 'חיבוק אחרון' היא לא רק תערוכה אומנותית ולא רק פרויקט הנצחה, אלא חלק מהחזון הרחב של חיים והמועצה, להפוך את הציונות לרלוונטית גם בעולם של קיטוב ומשברים, דרך מגע ישיר בלבבות."

אחד מהחזונות המרכזיים של המועצה הציונית הוא כאמור יצירת חיבורים חברתיים עמוקים, שמחברים בין מגזרים שונים בישראל. השותפות עם הקהילה הדרוזית היא דוגמה חיה לכך. המועצה פועלת בשיתוף פעולה עם מועצות מקומיות דרוזיות בצפון, ומקיימת פרויקטים שמחברים בין צעירים דרוזים

סגור בחדרי הנצחה", מבהיר חיים. "רצינו שאנשים יעברו ברחוב, יראו את הפנים האלה, ירגישו את החיבוק ויעצרו לרגע לחשוב."

התערוכה הוצבה עד כה ב-12 ערים בארץ ובעולם, כולל באנגליה ובארגנטינה, וזכתה לחשיפה רחבה. בשונה מתערוכות שמתקיימות בין קירות מוזיאון, כאן הבחירה הייתה להציב את הצילומים במרחב העירוני, מול העוברים והשבים. "יש לה חיים משל עצמה", מספר חיים. "אנחנו מקבלים פניות מקהילות יהודיות ומארגונים בינלאומיים, כי התערוכה מצליחה לחצות גבולות. כשאם ישראלית שכולה מרברת עם אם ארגנטינאית או בריטית נוצר חיבור אנושי שאין לו תחליף."

עבור המועצה הציונית התערוכה הפכה גם לכלי הסברה עוצמתי. לא באמצעות סיסמאות או סרטוני תדמית, אלא דרך רגשות אנושיים אוניברסליים. "אני חושב שאין הסברה יותר טובה מזה", הוא אומר. "כשאנשים רואים את האימהות, את הכוח שלהן, הם מבינים שיש